

Summary: First observation of the Dartford Warbler (*Sylvia undata*) in the Netherlands.

During the first three days of April 1959 a Dartford Warbler sojourned in some blackthornbushes at the coast of the Veluwe-lake near Hoophuizen. The leader of an excursion of the N.J.N. (The Dutch young-people's Union for the Study of Nature) discovered the bird, which was afterwards seen by many members of that union and by the author. The bird was most looking like the figure of a first winter-female on Plate 40 of the Handbook of British Birds, volume II (1952). No song was heard.

De Groenlandse Kolgans, *Anser albifrons flavirostris* Dalgety & Scott, nieuw voor Nederland

door
J. KIST

Op 15 december 1957 namen KLATTE, TEKKE en ik nabij Willemstad op de ter hoogte van de samenvloeiing van Hollandsch Diep, Haringvliet en Volkerak gelegen uiterwaarden een troep van ongeveer 500 Kolganzen waar. Toen wij deze troep vanaf de dijk in de kijker namen, viel ons oog op twee adulte Kolganzen, die aanmerkelijk donkerder waren dan de hen omringende ganzen. Niet alleen de bovendelen maakten een donkerder indruk, maar ook de onderdelen waren veel zwaarder zwart gebandeerd. Bij één der vogels was eigenlijk van bandering geen sprake meer, want de gehele onderborst en buik waren effen zwart met onregelmatige zwarte „uitlopers” langs de zijden. Hoewel de ganzen zich op vrij grote afstand bevonden, konden wij — dank zij het zonnige weer — bij aandachtige nadere beschouwing vervolgens nog constateren, dat de snavel van beide exemplaren niet rose, maar duidelijk oranjegeel was, en wel iets meer naar het geel zwemend dan de oranjegele poten.

Het lijdt voor mij geen twijfel, dat onze beide ganzen behoorden tot de Groenlandse vorm van de Kolgans, *Anser albifrons flavirostris*. Dit is immers de enige vorm van de Kolgans, die een gele tot oranjegele snavel heeft; alle andere vormen hebben een duidelijk rose snavel, die alleen op het midden van de culmen geel getint is. Van de in Europa voorkomende nominaatvorm verschilt *flavirostris* bovendien door de donkerder bovendelen, die op mantel en schouders aanmerkelijk minder markante lichte vedertoppen (en dus een smallere bandering) vertonen, door de gewoonlijk veel zwaardere zwarte bandering van de onderdelen en door de smallere witte eindband van de staart. Deze verschillen zijn bij elkaar genomen zo opmerkelijk, dat voor de determinatie *flavirostris* niet tot het uitsluitend domein van de museum-expert behoort, maar wel degelijk moet worden beschouwd als een „veldsoort” (zoals de Bonte Kraai, Rouwkwikstaart, Engelse Gele Kwikstaart, Kleine Rietgans, Witbuikrotgans enz.), welke binnen de competentie van de veldornitho-

loog valt. Als zodanig — en ik definieer een „veldsoort” als een in het veld herkenbare vorm, waaraan de taxonoom niet meer, niet of nog niet de status van een soort wil toekennen — verdient *flavirostris* een Nederlandse naam; en ik stel voor hem de naam van „Groenlandse Kolgans” te geven.

Volledigheidshalve vermeld ik nog, dat ook de snavel van de onvolwassen Groenlandse Kolgans geel tot oranjegeel is. Bij de „gewone” Kolgans is de snavel in het jeugdkleed aanvankelijk dof geelachtig, welke kleur in de loop van het eerste winterhalfjaar geleidelijk overgaat in het vleeskleurig rose („pearl-pink”) van de adulte snavel. Verwarring is hier dus niet uitgesloten. Bij de onvolwassen vogels is een determinatie als *flavirostris* slechts verantwoord, indien men beide vormen naast elkaar ziet en dan constateert, dat de snavel duidelijk (oranje-)geel is en dat bovendien de bovendelen donkerder zijn en een smallere witte bandering over de schouders en mantel vertonen dan bij *albifrons*.

Dat de Groenlandse Kolgans eerst in 1948 door DALGETY en SCOTT (Bulletin B.O.C., LXVIII) werd „ontdekt”, werpt wel enige blaam op taxonomen zowel als veldornithologen, indien men bedenkt, dat deze geelsnavelige vorm als broedvogel volstrekt beperkt is tot West Groenland en als wintergast voornamelijk tot Ierland (en in mindere mate tot West Schotland) en dat overigens in Europa en Azië uitsluitend de rosesnavelige vormen *A. a. albifrons* en *A. a. frontalis* (Oost Siberië) voorkomen. Voor de systematici kan als excuus gelden, dat zij bij de Kolgans van het serie-onderzoek kennelijk nog geen serieus werk hadden gemaakt en dat bij beide vormen de snavel na de dood vrij snel zodanig verkleurt dat een verschil in kleur niet meer valt te bespeuren. Maar voor de Britse en Ierse veldornithologen kan dit excuus niet worden aangevoerd, want zij hadden determinatie-technisch een grote voorsprong op de taxonomen en hadden reeds lang tot de conclusie kunnen komen, dat de in Ierland overwinterende Kolganzen (jong en oud) allemaal (behoudens de daar zeldzaam voorkomende nominaatvorm) een gele tot oranjegele snavel hebben. Mijn uitgave 1949 van het toch zo gedegen „Handbook of British Birds” deelt nog in deze malaise, wanneer het als één der veldkenmerken van de Kolgans vermeldt „Bill of adult waxy white to pink, shading to yellow on culmen” en bij de beschrijving van de „soft parts” zegt: „Bill (ad.) pale pink to rich rose-red with longitudinal medium streak of yellow on culmen and along rami of lower mandible (bill sometimes orange-yellow)”. Dit „sometimes” gold toch zeker niet voor Ierland, waar vele duizenden geelsnavelige Kolganzen (SCOTT schat het aantal op ongeveer 20.000) plegen te overwinteren!

Men zal mij ten goede houden, dat ik in het licht van het voorgaande niet te veel waarde hecht aan het feit, dat „De Nederlandse Vogels” (deel II, p. 545) bij de Kolgans onder de „aanvullende kenmerken” de snavel beschrijft als „licht vleeskleurig tot licht

oranjegeel". Men mag hieruit ten hoogste concluderen, dat de schrijvers van dit standaardwerk zich hebben geconformeerd aan het inzicht van het „Handbook", maar zeker niët, dat zij van oordeel zijn geweest dat de Groenlandse Kolgans metterdaad in Nederland is voorgekomen. In de Nederlandse literatuur heb ik dan ook geen enkele publicatie van een waarneming van geelsnavelige Kolganzen kunnen vinden.

Dat ik onze waarneming niet vindiceer als de eerste waarneming van de Groenlandse Kolgans in Nederland, vindt zijn oorzaak in het feit, dat het mij bekend is, dat de vier Belgische veldwaarnemers HUYSKENS, MAEBE, VOET en VAN DER VLOET op 30 december 1956 een Groenlandse Kolgans hebben gezien in de „Poel" nabij Goes. HUYSKENS schreef mij omtrent deze waarneming als volgt:

„De Groenlandse Kolgans werd door ons (MAEBE, VOET, VAN DER VLOET, HUYSKENS) gezien in de „Poel" bij Goes op 30 december 1956. Ziehier hoe de observatie verliep: we stonden te kijken „naar een groepje van 30 Kolganzen. Eén ervan viel door de donkere kop en de verder zeer donkere tint zo zeer op dat we haast „met drieën tegelijk de opmerking maakten dat het een Groenlandse „was. MAEBE stond 50 m. van ons naar dezelfde vogels te kijken. „Hij kwam teruggelopen en maakte dezelfde opmerking. Mij viel „toen te binnen dat de subspecies naam *flavirostris* was. Om zekerheid te hebben moesten we dus de gele snavel zien. De belichting „was uitstekend en er was mogelijkheid nader te sluipen. Het lukte „ons zo dicht te naderen dat bij gunstige houding van de kop de „gele kleur duidelijk zichtbaar werd. We konden met de andere vogels vergelijken en voor geen enkel van ons was er nog twijfel „mogelijk."

Behalve deze waarneming door HUYSKENS c.s. is er nog een Belgische vondst gepubliceerd. De Belgische preparateur DE BLIECK heeft namelijk op instigatie van de heer HUYSKENS in de „Giervalk" (1958, II, blz. 198) de volgende mededeling gedaan:

„Le 14.II.1957, je me suis procuré à la criée d'Anvers, une Oie à „front blanc, tirée dans les Schorren de Zandvliet. L'oiseau en „question a le bec jaune ocre près de la tête, jaune plus clair sur le „devant, ongles blanchâtre, pattes jaune ocre; poitrine et abdomen „rayés de larges bandes noires."

Deze vondst is ook voor de Nederlandse avifauna van belang, omdat Zandvliet vlak aan de Nederlandse grens ligt (tegenover Ossendrecht) en het zeer wel mogelijk is dat de vogel in feite op Nederlands schorren-gebied is geschoten. Dr. R. VERHEYEN heeft mij desgevraagd medegedeeld, dat hij de juiste plaats van dit „grensgeval" niet meer heeft kunnen achterhalen.

Overigens ben ik van mening, dat de determinatie van dit exemplaar nog wel enige hiaten vertoont. HUYSKENS, die de balg heeft bezichtigd, heeft mij medegedeeld, dat de vogel niet opvallend donkerder is dan een gewone Kolgans en dat hij nog maar weinig wit boven de snavel had. Dit laatste zou op een jonge vogel wijzen,

waarmede echter in strijd is. dat de onderdelen zwaar met zwarte banden bezet zijn. Het lijkt mij dus wel gewenst, dat dit exemplaar nog eens wordt vergeleken met in Britse collecties aanwezige Groenlandse Kolganzen, alvorens het definitief als een *flavirostris* te registreren. Bij Kolganzen komen wel eens afwijkende typen voor, getuige NAUMANN'S „Mittelgans", *Anser intermedius*, die als afzonderlijke soort door deze grote ornitholoog werd beschreven, doch vermoedelijk een kruising tussen Riet- en Kolgans is geweest!

Voorshands moet de Groenlandse Kolgans voor het vasteland van Europa als een zeldzame verschijning worden beschouwd. Want behalve de hiervoor genoemde waarnemingen zijn mij alleen enige vondsten uit Noordwest-Duitsland bekend (vide F. GOETHE „Grönländische Blessgänse (*Anser albifrons flavirostris*) in Nordwestdeutschland", Vogelwarte 17, 1954, p. 209). Het zou mij echter niet verwonderen, wanneer na enige jaren van nauwkeurig veldonderzoek van ons Kolganzenbestand zou blijken, dat *flavirostris* als een min of meer regelmatige, doch uiteraard zeldzame wintergast in ons land voorkomt.

Bladkoninkjes tijdens de herfsttrek 1958 in Nederland

door

H. A. W. SMIT en K. H. VOOUS

(Zoölogisch Museum, Amsterdam)

(With summary: Fourth specimen of *Phylloscopus inornatus*, collected in the Netherlands)

Het Zoölogisch Museum te Amsterdam ontving op 4 december 1958 van de heer K. J. G. LAMPERS, 2e gezagvoerder van het lichtschip „Texel", een Bladkoninkje (*Phylloscopus inornatus*), dat in de nacht van 27—28 november 1958 tegen de lichten verongelukt was. In diezelfde nacht verongelukten hier geen andere vogels. Het exemplaar, dat zich thans als balg in het Zoölogisch Museum bevindt, is het vierde Nederlandse museumstuk van deze zeldzame trekvogel uit Siberië. De gegevens zijn als volgt: nr. 14101, ♂, vleugel 55 mm, staart 40.5 mm; gewicht ongeveer 4 gram (mager). Slagenformule: 2 = 8. Snavel: donkerbruin met lichter gekleurde, geelbruine basis van de ondersnavel. Poten: donker hoornbruin. In de herfst van 1958 werd het Bladkoninkje ook vermeld van Den Haag en wel twee exemplaren op 26 oktober en 2 november door Wim TER KEURS en C. A. REGENSBURG DE MOOY (Vogeljaar 6, 1958, p. 86). De beschrijving van deze waarneming boezemt wel vertrouwen in, ofschoon een „lichtgele wenkbrauwstreep" een wel te fel gekleurde karakterisering van de kenmerken van het Bladkoninkje is. In Groot-Britannië werd het Bladkoninkje tijdens de herfsttrek van 1958 driemaal vastgesteld: op 10—12 oktober, 29 oktober en 25 en 27 november (British Birds 51, 1958, p. 529). Van deze data vallen twee ongeveer samen met die van de twee Nederlandse waarnemingen.